

YRITYSSANEERAUSYHDISTYS RY**Oikeusministeriö****1) oikeusministeriö@om.fi****2) mari.aalto@om.fi****Viite** Lausuntopyyntöne 29.11.2013, OM 16/41/2012, OM 038:00/2012**LAUSUNTO YKSITYISHENKILÖN VELKAJÄRJESTELYSTÄ ANNETUN LAIN
TARKISTAMISESTA**

Yrityssaneerausyhdistys ry (jälj. YSY tai Yhdistys) kiittää oikeusministeriötä mahdollisuudesta saada lausua yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain tarkistamisesta 21.11.2013 julkaistun mietinnön pohjalta.

Yhdistys kannattaa velkajärjestelymahdollisuuden ulottamista koskemaan pienehköä yritystoimintaa harjoittavat ammatin- ja elinkeinonharjoittajat. Yhdistys katsoo kuitenkin, että työryhmä esittää VJL:in joitakin oleellisia muutoksia, joita emme voi hyväksyä. VJL:n toimiva tuomioistuinjohtoinen ja selvittäjäkeskeinen järjestelmä tulee säilyttää. Muita työryhmän tekemiä

muutosehdotuksia Yhdistys pitää oikeaan osuneina. Seuraavassa käsitellään konkreettisemmin työryhmän ehdotuksia, joita Yhdistys ei kannata. Teemme myös yhden muutosehdotuksen koskien ammatin- ja elinkeinonharjoittajien velkajärjestelyjä.

1. Saldopäivä (11b §, 31 §)

Yhdistys vastustaa velkamäärien huomioon ottamista ennen velkajärjestelyn hakemista vallinneen tilanteen mukaisina, koska tästä hyvin todennäköisesti aiheutuisi suuri määrä sekaannuksia sekä virheellisyyksiä maksuohjelmiin. Tästä puolestaan aiheutuisi lisätyötä jo ennestään ylikuormitetuille toimijoille, kuten tuomioistuimille ja talous- ja velkaneuvojille. Kokemuksesta tiedämme, että tämä ongelma korostuu yrittäjätaustaisten velallisten kohdalla. Lakia ei pidä näiltä osin muuttaa.

Velan viivästyskoron kertymisen lakkaaminen on merkittävä velkajärjestelyn aloittamisen oikeusvaikutus ja selkeä ja tasapuolinen sääntö sekä velkojille että velalliselle. On suhteellisen tavallista, että esimerkiksi asunnon, auton tai muun velallisen tärkeänä pitämän hyödykkeen hankintaan otettua velkaa on maksettu hakemuksen jättämisen ja velkajärjestelyn aloittamisen välisenä aikana. Velallinen ei useinkaan asioittensa ollessa sekaisin edes ymmärrä ilmoittaa velan maksusta velkaneuvojalle tai muulle avustajalleen. Se, että velkojen maksu tapahtuu pääosin ulosoton kautta, velallisen on vaikea tietää, mitä suorituksia on tapahtunut eri veloille/velkojille. Tällöin velkamäärä voi hakemuksessa olla merkittävästi suurempi tai pienempi kuin se velkajärjestelyn aloittamispäivänä on. Huomioon on syytä ottaa myös, että hakemukseen liitetyt velkasaldot voivat olla useita kuukausia vanhoja, koska velkatodistuksen päivämäärästä saattaa avustajasta riippumattomista syistä kulua runsaasti aikaa ennen kuin hakemus on lopullisesti valmis käräjäoikeudelle jätettäväksi.

Saldopäivän ja maksuohjelman vahvistamisen välisenä aikana tapahtuneet velkamäärien muutokset mukaan lukien velkojen vanheneminen jäisivät huomiotta, jos maksuohjelmaehdotus liitettäisiin hakemukseen eikä saldoja tarkistettaisi aloituspäivälle. Tällöin velkojat joutuisivat eriarvoiseen asemaan. Velallispuolella taas ei olisi välttämättä riittävästi motiivia tehdä "ylimääräisiä" selvityksiä, joita velkamäärien muutosten seuraaminen edellyttää. Uudessa systeemissä velallisen ilmoitusvelvollisuus korostuisi siitä seuraavine laiminlyöntikiistoinen.

Ongelmaksi voisivat muodostua esimerkiksi tapaukset, joissa yksityis- tai muita velkojia ei ole tavoitettu tai, joissa he eivät ole toimittaneet hakemuksen laatijalle saldotietoja tai tilanteet, joissa saldotietoja ei ole edes kysytty. Esimerkiksi käyvät mm. tuomittuja vahingonkorvauksia koskevat tapaukset, joissa on runsaasti yksityisiä korvauksensaajia. Heidän saatavansa on nykyisin usein merkitty hakemukseen pelkän, usein jo useita vuosia vanhan tuomion perusteella. Tällaisilta velkojilta voi olla vaikea saada mitään saldotietoja eikä heillä usein olisi mahdollisuuttakaan ilmoittaa sellaista missään vaiheessa. Nykytilanteessa velkojalla on aina mahdollisuus ilmoittaa maksuohjelman laatijalle velkasaldo, vaikka hakemuksen laatija ei olisi kyseiseltä velkojalta saldoa hakemukseen edes tiedustellut. Nykykäytännössä velkajärjestelyhakemusten laatijat merkitsevät velka- ja velkojatiedot hakemukseen usein perintäkirjeistä tai ulosoton asialuettelosta saaduista tiedoista ottamatta lainkaan yhteyttä velkojiin. Näin tapahtuu yleensä, jos velkoja/velkojia on paljon. Jos hakemuksen laatijan pitäisi aina ottaa yhteyttä kaikkiin velkojiin, lisääntyisi talous- ja velkaneuvonnan työmäärä hakemusten laatimisessa tuntuvasti. Yhteydenotot myös lisäisivät hakemusten laatimisaikoja ja hidastaisivat velkaneuvojen työtä. Yllä mainituin perustein Yhdistys katsoo, että nykyinsäädäntöä ei tulisi velkasaldojen määräytymisajankohdan osalta muuttaa, koska se enemmänkin monimutkaistaisi vj-käytäntöjä kuin yksinkertaistaisi tai keventäisi niitä.

2. Ammatin- ja elinkeinonharjoittajien velkajärjestelyt

2.1 Työntekijöiden lomapalkkojen ja -korvausten maksaminen maksukiellon estämättä (12a § 2. mom.)

Katsomme, että väärinkäytösten ja epäselvyyksien estämiseksi myös lomapalkkojen ja -korvausten maksamiselle maksukiellon estämättä tulee määrätä aikaraja kuten palkoille ja työstä aiheutuneiden kustannusten korvauksillekin.

2.2 Selvittäjän palkkion saamisen turvaaminen

Tiedossamme on, että velkajärjestelyselvittäjillä on ollut jonkin verran ongelmia saada velallisilta heidän maksettavakseen määrättyjä palkkio- ja kulusaatavia. Niitä on jouduttu perimään pitkiäkin aikoja ulosottoteitse ja osa on jäänyt luottotappioiksikin. Korkein oikeus on katsonut, ettei selvittäjänpalkkion/-kulujen maksamatta jättäminen ole maksuohjelman rauettamisperuste.

Ammatin- ja elinkeinonharjoittajien tullessa mukaan velkajärjestelyjen piiriin, nousee esiin myös näissä tapauksissa kysymys selvittäjän palkkion/kulujen maksamisesta. Saneeraus selvittäjillä on kokemusta palkkioiden/kulujen perinnän ongelmista yritysten/yrittäjien, mukaan lukien ns. toiminimiyrittäjät, kohdalla. Ulosottoperintä on vaikeampaa ammatin- ja elinkeinonharjoittajien kuin säännöllistä tuloja saavien palkan- ja eläkkeensaajien osalta. Ulosottoperintä voi myös haitata elinkeinotoimintaa ja viedä sen harjoittamisen edellytykset, mikä eivät selvittäjätkään halua tapahtuvan.

Perintäongelmat voivat haitata ammatin- ja elinkeinonharjoittajien velkajärjestelyjen edistämistä. Sen vuoksi YSY esittää, että selvittäjälle maksettavaksi määrätyn palkkio-/kulusaatavan laiminlyönnistä tehtäisiin maksuohjelman rauettamisperuste tai

valtio maksaisi selvittäjän saatavan ja perisi sen velalliselta aivan kuten julkisen puolustajan määräämistilanteissa tapahtuu. Perintäongelmaan voi löytyä vielä muukin ratkaisu, mutta on kohtuutonta, että selvittäjä työnsä tehtyään joutuu vielä tekemään perintätyötä ja odottamaan kulujensa korvausta ja palkkiotaan ehkä vuosia tai ei saa niitä koskaan perityiksi.

3. Selvittäjän määrääminen (64 §)

Työryhmä ehdottaa menettelyä uudistettavan siten, että talous- ja velkaneuvojat laatisivat maksuohjelmaehdotuksen aiempaa useammin eikä tuomioistuin voisi määrätä selvittäjää ilman, että asia on riitainen tai epäselvä. Muutoksen tarkoituksena on rajoittaa tuomioistuimen määräysvaltaa selvittäjän määräämisessä, vähentää selvittäjä määräyksiä selvästi ja siirtää maksuohjelmaehdotuksia laadittavaksi velkaneuvontayksiköissä. Vastustamme ehdotettua muutosta.

Velkajärjestelyhakemuksen laatija (useimmiten talous- ja velkaneuvoja) toimii vj-hakemusasiassa velallisen avustajana eikä siten ole puolueeton ja riippumaton toimija menettelyssä. Avustajan tehtävänä on toimia päämiehensä edun mukaisesti. Velkojien kannalta ei ole kohtuullista eikä oikeudenmukaista, että ”vastapuolen” edustaja laatii maksuohjelmaehdotuksen, jonka tulisi olla kaikkien asiaan osallisten edut huomioon ottava ja puolueettomasti tehty. Tilanne voi johtaa siihen, että velallisen avustajan laatiessa ohjelmaehdotuksen, velallinen saa perusteetonta etua velkojien kustannuksella tai ainakin velkojapuolella voi syntyä tuollainen epäily pelkästään laatijan roolista johtuen. Tämä voi johtaa maksuohjelmaehdotusten tarpeettomiin riitaantumisiin.

Selvittäjä on jokaisessa velkajärjestelyasiassa tärkeä taho valvoessaan sekä velallisen että velkojien etua puolueettomassa roolissa. Mietinnön sivulla 110 (54 §) jopa ehdotetaan, että tuomioistuin palauttaisi riitaisen maksuohjelmaehdotuksen talous-

ja velkaneuvojalle uudelleen laadittavaksi. Tällainen menettely ei ole yleisten oikeusperiaatteiden näkökulmasta oikea eikä velkojien kannalta kohtuullinen, eikä talous- ja velkaneuvonnankaan näkökulmasta tarkoituksenmukainen. Se asettaisi myös avustajan mahdottomaan asemaan, kun hän joutuisi tuomioistuimen määräyksestä laatimaan ohjelmaehdotuksen, jota hänen päämiehensä vastustaa ja, jonka vahvistamispäätöksestä hän tulisi valittamaan. Avustaja ei voisi jatkaa tehtävässään (ainakin asianajajan olisi pakko kieltäytyä jatkamasta) ja asiassa pitäisi tuossa vaiheessa määrätä selvittäjä. Aikaa, mikä on velkaneuvonnan tehokkuuden kannalta tärkeä mittari, hukkaantuisi.

Kokemuksesta voidaan sanoa erittäin usein esiintyvän tilanteita, joissa velkaneuvojan laatima maksuvaralaskelma ja perusteet sen laskemiselle poikkeavat merkittävästi velkojien ja selvittäjänkin näkemyksistä. Koska velkojat eivät automaattisesti saa kaikkia hakemuksen liitteitä tiedokseen, toisin kuin selvittäjä, ei velkojilla ole samalla tavalla mahdollisuuksia arvioida velallisen maksukyvyyn laskennan perusteita kuin selvittäjällä. Selvittäjä voi puolueettomana tahona tarkistaa, mihin maksuvaralaskelmassa esitetyt tulo- ja menotiedot perustuvat ja tarvittaessa vaatia velalliselta laskelmaan liittyviä selvityksiä. Selvittäjä voi tulla lopulta toiseen johtopäätöksen maksuvaralaskennan perusteista kuin velallinen ja hänen avustajansa. Velallistaholla on luonnollisesti oikeus olla maksuvaralaskennan perusteista eri mieltä kuin selvittäjä, jolloin tuomioistuin viime kädessä ratkaisee erimielisyyden. Joskus tilanne voi olla niinkin päin, että velallisen avustaja on arvioinut velallisen maksuvaran syystä tai toisesta liian suureksi, jolloin selvittäjällä on mahdollisuus oikaista laskelmaa myös velallisen hyväksi siten kuin laki, asetukset ja vj-käytäntö sallivat. Ei ole myöskään harvinaista, että velallinen joutuu työttömäksi, vaihtaa asuntoa tms. kesken hakemusprosessin tai menettelyvaiheesakin. Velallisen todellisen maksukyvyyn selvittäminen on konkreettisimpia asioita, joita selvitetään, maksuohjelmaehdotusta laadittaessa. Maksuvara lopulta määrittää velkojille tulevan

kertymän. Ilman selvittäjää moni maksuohjelma olisi tuottanut velkojille aivan erilaisen kertymän kuin, jos se olisi laadittu hakemuksen maksuvaralaskelman perusteella. Maksuvaran määrittäminen ei siten pitäisi jäädä pelkästään velallistahon tarkastelujen varaan. Tapauksia, joissa maksuohjelmaehdotus on voitu laatia suoraan hakemustietojen pohjalta niitä oikaisematta ja selvittämättä, on erittäin vähän ja ei ole uskottavaa, että tilanne muuttuisi erityisesti, jos työryhmän ehdotukset toteutuisivat.

Maksuohjelmaehdotusten laatiminen ei liene talous- ja velkaneuvojienkaan intressissä resurssipula huomioon ottaen. Ohjelmaehdotusten laatiminen kaikkine lisätehtävineen lisää joka tapauksessa merkittävästi velkaneuvonnan työtehtävien määrää, joka lienee jo tällä hetkellä liian suuri, koska palvelut ovat usein ruuhkautuneet. Työryhmä esittää talous- ja velkaneuvonnalle lisää taloudellisia resursseja uusien tehtävien hoitoon. Yrityssaneerausyhdistys ry katsoo, ettei talous- ja velkaneuvojien mahdollisia lisäresursseja tule käyttää maksuohjelmaehdotusten laatimiseen kuin hyvin poikkeuksellisesti. Lisävoimavarat tulee suunnata talous- ja velkaneuvonnan avustajatoiminnan parantamiseen ja luomaan velkaneuvojille osaamista heille haasteellisten elinkeinon- ja ammatinharjoittajien velka- tai yrityssaneeraustarpeiden tunnistamisessa ja vj-hakemusten laadinnassa sekä asiakkaan ohjaamisessa kääntymään saneerausasiantuntijan puoleen.

Mietinnön mukaiset uudistukset ja selvittäjien käytön vähentäminen lisääisi myös tuomioistuinten ei-lainkäyttöön suuntautuvaa työmäärää olennaisesti, mikä ei ole tuomioistuinten keskeiset tehtävät huomioon ottaen järkevää.

Edellä mainitut seikat huomioon ottaen selvittäjien käyttöä tulisi ennemminkin lisätä kuin vähentää eikä lakiin tule missään tapauksessa ottaa tuomioistuinta pakottavaa säännöstä, jonka perusteella se ei voisi määrätä selvittäjää aina, kun tuomioistuin katsoo sen tarpeelliseksi..

Käräjäoikeuksissa yleensä tunnetaan paikalliset velkajärjestelyn hakemisessa avustavat toimijat, heidän tiedolliset ja taidolliset resurssinsa sekä toimintatapansa. Sama koskee käräjäoikeuksiin selvittäjäsuostumuksen antaneita henkilöitä, joille tuomioistuimet antavat selvittäjämääräyksiä. Käräjäoikeuksilla on siten parhaat edellytykset ratkaista, tarvitaanko asiassa selvittäjä vai ei.

Työryhmä on pyrkinyt esityksillään säästämään valtion varoja ja esittää sen tehtäväksi selvittäjäkustannuksia vähentämällä. Työryhmän laskemien säästöjen kokonaismäärä vastaa noin yhden omakotitalon tontti- ja rakennuskustannuksia pääkaupunki-seudulla. Tällaisella säästöllä ei ole valtion talouden kannalta mitään merkitystä. Säästöjä tavoitellaan kaiken lisäksi velallisten ja velkojien oikeussuojaa heikentämällä ja lisäämällä velkaneuvonnan ja tuomioistuinten työmäärää. Toimiva selvittäjäjärjestelmä, joka muodostaa koko velkajärjestelysysteemin ytimen, tuomioistuimen jatkeen, uhkaa näiden säästöjen myötä romuttua, kun selvittäjille tulisi määräyksiä ilmeisesti paljonkin nykyistä harvemmin ja ne olisivat heikommin kannattavia, vaikeita tapauksia. Velkajärjestelyselvittäjäksi ei voisi enää eikä kannattaisi ryhtyä ja ylläpitää ammattitaitoa ja välineistöä. Koko instituutio joutuisi vaaraan. Kehitys olisi nurinkurinen siinäkin mielessä, että julkista taloutta on pyritty pienentämään siirtämällä valtiolta ja kunnilta pois tehtäviä, jotka yksityinen sektori pystyy hoitamaan tehokkaammin. Selvittäjät ovat yrittäjiä tai ammatinharjoittajia, jotka tekevät työtään alhaisilla ”urakkapalkoilla” työskennellen myös iltaisin ja viikonloppuisin. Velkaneuvojat taas ovat työaikalain alaisia palkkatyöntekijöitä. Tuomioistuimet ovat todenneet selvittäjien työn tehokkaaksi ja edulliseksi. Työryhmän esittämään sähköpostitiedoksiintoon siirtyminen tulee alentamaan selvittäjäkustannuksia selvästi (sadoilla tuhansilla euroilla), joten tämäkin seikka puoltaa selvittäjäjärjestelmän toiminnan säilyttämistä nykyisessä muodossaan.

Todettakoon lopuksi, että selvittäjäinstituutio on aiemminkin todettu hyvin toimivaksi ja tarpeelliseksi, mikä näkyy mm. useista aiemmasta velkajärjestelylain muuttamista koskevasta työryhmämietinnöstä (OM Mietintöjä ja lausuntoja 11/2011) annetutuista lausunnoista (OM Mietintöjä ja lausuntoja 41/2012).

Helsingissä 31.1.2014

YRITYSSANEERAUSYHDISTYS RY

Mika Allén
puheenjohtaja

Heikki J. Kotilainen
hallituksen jäsen